

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

29. évfolyam – 2. szám

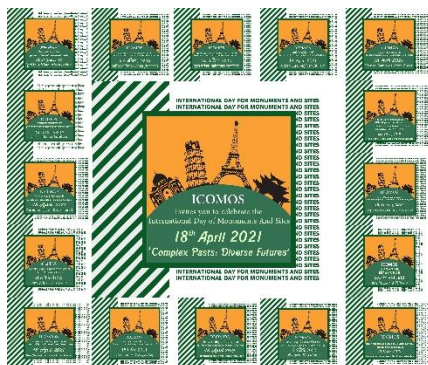
2021. április hó

A TARTALOMBÓL

Kitüntetések 2021. Március 15-e alkalmából

A jövő nemzedékek szószólójának
figyelemfelhívása
a nemzet közös örökségének részét
képező műemlékek védelme
érdekében

Műemléki Világnap 2021 :
on-line konferencia, díjak kihirdetése

Az aquincumi helytartói palota kutatásáról és
bemutatásáról

BŰCSŰZUNK...

Bajusz István (1954-2021)
Sisa Béla (1942-2021)

Tornyosul a MOL Campus... és a
városkép-megőrzési kihívás Budapesten

2021-ben nemzeti ünnepünk, március 15-e alkalmából

Áder János köztársasági elnök

Magyarország számára kivételesen értékes tudományos pályafutása során az egyetemes és a magyar művészettörténet területén folytatott kiemelkedő színvonalú munkája, mély hivatástudatát megfellebbezhetetlen szakmai tudással ötvöző, könyvek, publikációk és ismeretterjesztő előadások sorát felvonultató életműve elismeréseként

**dr. Prokopp Mária művészettörténész,
az Eötvös Loránd Tudományegyetem professor emeritája részére
SZÉCHENYI-DÍJAT adományozott**

a hazai és nemzetközi örökség-, illetve műemlékvédelem területén végzett több évtizedes, kimagasló színvonalú szakmai munkája elismeréseként

**dr. Fejérdy Tamás építészmérnök, műemlékvédelmi szakmérnök részére
MAGYAR ÉRDEMREND TISZTIKERESZTJE POLGÁRI TAGOZATA
kitüntetéssel adományozott**

Gulyás Gergely Miniszterelnökséget vezető miniszter

a műemléki kutatás területén, különösen a középkori épített emlékek kutatásában végzett kiemelkedő szakmai munkássága, valamint publikációs tevékenysége elismeréseként

**dr. Bozóki Lajos művészettörténésznek, műemléki szakértőnek
MŰEMLEKVÉDELEMÉRT – FORSTER GYULA-DÍJAT adományozott**

a műemlékvédelem területén közel öt évtizede kimagasló szakmai tudással végzett tervezői, szakértői munkája, számos meghatározó és kiemelt műemlék épület helyreállításában vállalt szerepe, valamint mentori és oktatói tevékenysége elismeréseként

**Tahi-Tóth Ilona műemlékvédelmi szakmérnöknek
MŰEMLEKVÉDELEMÉRT – FORSTER GYULA-DÍJAT adományozott**

a középkori műemlékek régészeti kutatásában végzett több évtizedes kimagasló munkássága, valamint publikációs és szerkesztői tevékenysége elismeréseként

**Simon Zoltán Sándor régésznek
Régészeti örökségért – Schönvisner István-díjat adományozott**

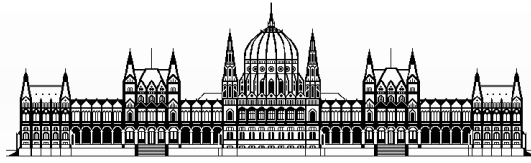

az őskori régészet, azon belül a bronzkori temetkezések és településhálózat komplex tanulmányozása, a környezetrégészet, környezettörténet, tájtörténet kutatása során végzett kiemelkedő színvonalú munkássága, valamint publikációs és szerkesztői tevékenysége elismeréseként

**dr. Vicze Magdolna régész-muzeológusnak
Régészeti örökségért – Schönvisner István-díjat adományozott**

Minden kitüntetettnek szívből gratulálunk!

A JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME T ELLÁTÓ

BIZTOSHELYETTES

AJB-7304/2020.

A jövő nemzedékek szószólójának figyelemfelhívása a nemzet közös örökségének részét képező műemlékek védelme érdekében

Az elmúlt években a fejlesztési és beruházói figyelem egyre inkább felfedezi a hazánk kulturális örökségének részét képező védett építészeti örökségben rejlő „tartalékokat”, a felújítási, beépítési és új rendeltetési lehetőségeket. Ez a folyamat alapján véve kedvező és támogatandó lehet, hiszen megfelelő szabályozási környezet és erre rendelt hatékony szervezetrendszer mellett lehetőséget nyújt az örökségvédelmi szempontok fokozott érvényesítésére is, egy-egy tőkeerős új beruházás és kivitelezése kapcsán. A legutóbbi időkben ugyanakkor számos esetben hazai és nemzetközi szakmai aggodalommal kísért¹ és társadalmi konfliktusokat teremtő helyzetekkel – volt MAHART Székház, Radetzky-laktanya – szembesültünk, ezért a nemzet közös örökségének megőrzése érdekében a jövő nemzedékek érdekeinek védelméért felelős biztoshelyettesként² az alábbi, a műemlékek oltalmával – és általában a kulturális értékvédelemmel – kapcsolatos alapjogi keretek betartására hívom fel a figyelmet.

A műemlékek az épített környezeti örökségnek a jelen generációk döntése alapján kiemelt jogszabályi védelemmel óvott kulturális értékei a nemzet közös örökségének részeként Magyarország Alaptörvénye P) cikk (1) bekezdése alapján részesülnek kiemelt alkotmányos oltalomban: a „*természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége*”.

Az Alaptörvényben a Nemzeti Hitvallásban is megjelenik az utódainkért és az elkövetkezendő generációkért vállalt felelősség, hangsúlyozva a nemzeti identitás alapját képező kultúra és annak tárgyiasult formát öltött értékeinek (is) védelmét. „*Vállaljuk, hogy örökségünket, egyedülálló nyelvünket, a magyar kultúrát, a magyarországi nemzetiségek nyelvét és kultúráját, a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megóvjuk. Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit.*” Ezen

¹ Miatán a Világörökség Bizottsága a főváros nagy léptékű beruházásai miatt COM 7B.46 döntésében a fővárosi világörökségi területekkel kapcsolatos aggodalmának adott hangot, Magyarország meghívta az UNESCO-ICOMOS Reaktív Monitoring Misszióját. A látogatást követően a Misszió jelentést adott ki, „Report on the Joint World Heritage Centre/ ICOMOS Reactive Monitoring Mission to Budapest, including the Banks of the Danube, the Buda Castle Quarter and Andrassy Avenue (Hungary) 29- 30 April 2019.” címen, melyben számos aggályát fenntartja, illetőleg általános és adott helyszínekre vonatkozó következtetéseket és ajánlásokat is megfogalmaz.

² Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 3. § (1) a) és b) pontja alapján.

kinyilatkoztatás egyértelművé teszi az alkotmányozó elkötelezettségét a kulturális (és természeti) értékvédelem mellett, melynek a külön jogszabályi oltalommal védett műemlékek fontos részét képezik.

Az Alaptörvény és különösen annak P) cikke alapján az államot és mindenki mást hármas irányú kötelezettség terhel a jövő nemzedékek érdekei védelmében; a nemzet közös örökségének védelme, fenntartása és megőrzése. A műemléki oltalmat élvező építmények védelme több vetületben is kiemelt jelentőséggel bír a nemzet közös öröksége, illetőleg a jövő nemzedékek érdekeinek védelme szempontjából. Egyfelől azok a közös múlt, az emlékezés, így a nemzet közös identitását (is) meghatározó kulturális értékek, elválaszthatatlanok a nemzeti önazonosság fogalmától, annak megjelenítésétől (vizualizációjától). Ahogyan a látkép, a táj látványa, úgy a tágabb-szűkebb települési utcakép – épületeivel, műtárgyaival, sövényeivel, fáival – óhatatlanul része az „otthon”, a haza képi megjelenítésének. Az országban számos műemlékvédelem alatt álló ingatlan van, amelyek közvetlenül alakítják több millió ember legközelebbi környezetét, legyen az lakóház vagy középület. Műemlékvédelem alatt álló épületekben lakhatunk, dolgozhatunk, oda járhatunk iskolába, avagy kulturális eseményeken veszünk részt, illetve nap mint nap találkozunk velük, amikor elsétálunk mellettük. Műemlékeink mindennapjaink részei, természeti környezetünkkel karöltve határozzák azt meg.

Másfelől a műemlékek (legyenek épületek, építmények, romok, azok együttese és kertjei stb.) az épített környezet meghatározó elemei, ebben a minőségükben pedig alapvetően befolyásolják a nemzeti vagyon állapotát és értéket, környezetük lehetséges területhasználati és a beépítési módját, ezáltal a természeti és az épített környezet állapotát. Mindezen keresztül pedig érintik úgy a jelen, mint a jövő nemzedékeinek életminőségét, testi és lelki egészsége alapjait, létfenntartásának körülményeit. Mindebből általános elvárásként is következik, hogy a jogalkotás során nem csak a jelen, hanem a jövő nemzedék egyéni és közös szükségleteit is figyelembe kell venni – ahogyan az adott érték múltbeli szerepét is –, az egyes döntések várható hatásainak mérlegelésekor pedig ezen a területen is az elővigyázatosság és megelőzés elvének kell érvényesülnie.

Az Alkotmánybíróság elvi élel mondta ki³, hogy a jogalkotónak gondoskodnia kell az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdéséből levezethető garanciákról, melyek által nyomon követhetően biztosítható a nemzet közös örökségét képező értékek jövő nemzedékek számára történő megőrzése. Az értékvesztés folyamata a természeti törvények által vezérelt folyamatokhoz hasonlóan irreverzibilis folyamatnak tekinthető, azaz a kulturális javak leromlása, pusztulása és megsemmisülése számos vonatkozásban végleges és helyrehozhatatlan veszteséget jelent, nem csupán az elkövetkező, de a jelen generációk számára is. Ez a körülmény az elővigyázatosság és a megelőzés elveinek fokozott érvényesítéseképpen a szabályozást óhatatlanul és szükségszerűen a védelmi funkció irányába tolja, az Alaptörvény szellemiségének megfelelően. „[A]z elővigyázatosság, illetőleg a megelőzés elvéből következő módon a P) cikk (1) bekezdése, illetőleg a XXI. cikk (1) bekezdése sérelmének megállapításához nem szükséges a környezet állapotának tényleges romlása, hanem már az állapotromlás kockázata (illetőleg az állapotromlás kockázatának felmérésére vonatkozó kötelezettség elmulasztása vagy figyelmen kívül hagyása) is megalapozza az alaptörvény-ellenesség megállapítását.”⁴

³ 15/2016. (VI.5.) AB határozat [80] bekezdése.

⁴ 16/2015. (VI.5.) ABH [110] bekezdése.

Hangsúlyozni szükséges, hogy egy érték visszafordíthatatlan károsodása esetén az ebből eredő következmények nem hozhatók helyre, a reprodukció, a másolat nem helyettesítheti magát az alkotást, annak hitelessége és történeti értéke mindörökké elvesz a társadalom, illetve a jövő nemzedékek számára.⁵ A hatályos alkotmányos keretek között mindennek még a kockázatát sem engedheti meg az állam, a megelőzés és az elővigyázatosság elveinek megfelelően.⁶ Az Alaptörvény P) cikke tehát megfelelő garanciák biztosítását követeli meg a jogalkotótól, amelyek hiánya a jogszabály alaptörvény-ellenességét is megalapozhatja. Az Alkotmánybíróság szerint a jogalkotónak igazolnia kell, hogy a szabályozása „nem okoz adott esetben akár visszafordíthatatlan károkozást, illetőleg nem teremti meg egy ilyen károkozás elvi lehetőségét sem”.⁷

A P) cikk követelményein túlmenően az Alkotmánybíróság azt is kifejezetten megerősítette, hogy a kulturális örökség, mint az épített környezet része, az egészséges környezethez való alapjog védelmi körébe tartozik. „[A] nemzet közös örökségéért való alkotmányos felelősség konkrét tartalmát ezért az egészséges környezethez való alapvető jog intézményvédelmi garanciái és a jogbiztonság követelménye”⁸ adja. A határozat következtetése, hogy „[a] műemlékvédelem körében tehát az állam arra vállal kötelezettséget, hogy teherbíró képessége függvényében milyen értékeket kíván a jövő nemzedékek számára megőrizni, amely alkotmányos értelemben osztja az egészséges környezethez való jog körében megállapított visszalépési tilalmat. Ha egyszer már valami védelem alá került, az onnét való kivételhez rendkívüli indok kell.”⁹ A műemlékvédelmi jogi szabályozás és a gyakorlat alkotmányosságát tekintetében tehát a XXI. cikk is kulcsfontosságú rendelkezésként jelenik meg.¹⁰

Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy egy adott érték védelmének feloldása – akár értékjellegének felülvizsgálata – ne volna megfelelő keretek közt elvégezhető. A műemléki védettség megszüntetésére vonatkozó követelményeket – a természetvédelmi oltalommal analóg módon – az alaptörvényi keretekkel összhangban részletesen szabályozza a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény és az annak felhatalmazása alapján megalkotott végrehajtási rendeletek.¹¹ Az állam objektív intézményvédelmi kötelezettsége – és e területen nemzetközi egyezményben vállalt kötelezettsége¹² – kiterjed arra is, hogy hatékony szervezetrendszer hozzon létre a kulturális örökség védelmére mindezen anyagi és eljárási szabályok érvényesítését biztosítása érdekében.

⁵ A hitelesség műemléki szakmai kérdésének kereteiről lásd különösen a Történeti Épületek Építészeinek és Szakértőinek Második Kongresszusán, 1964-ben, Velencében a műemlékek és műemléki együttesek konzerválásáról és restaurálásáról szóló Velencei Kartát, valamint az 1994-es Narai Dokumentumot a hitelességről.

⁶ A jövő nemzedékek szószólójának a településképi arculat védelmét szolgáló önkormányzati szabályozásokra vonatkozó ajánlásairól szóló elvi állásfoglalás 2.2. pontja az értékvédelem folyamatosságának biztosításáról.

⁷ 13/2018. (IX. 4.) AB határozat [62] bekezdése.

⁸ 3104/2017. (V. 8.) AB határozat [39] bekezdése.

⁹ 3104/2017. (V. 8.) AB határozat [40] bekezdése.

¹⁰ 3068/2013. (III. 14.) AB határozat [46] bekezdése.

¹¹ A Kötv. 35.§ (2) bekezdésében kimondja, hogy a műemléki védettség megszüntetésére ugyanazon szabályok alkalmazandóak, mint a védettség létrejöttére. A műemléki védettség megszüntetésének garanciális elemeket is tartalmazó eljárásrendjét külön szabályozás tartalmazza, a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet. Ebben a jogszabályban a védettség keletkezésére és megszüntetésére közel azonos eljárásrend vonatkozik.

¹² A világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló, az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) Általános Konferenciájának ülészakán Párizsban, 1972. november 16-án elfogadott egyezmény kihirdetéséről szóló 1985. évi törvényerejű rendelet.

Mindezen esetekben az eljárásrend és a döntéshozatal (tudományos) megalapozottságához és annak átláthatóságához, nyilvánosságához kiemelt közérdek fűződik, hiszen a társadalom érintett tagjai, az érték védelmének szükségességére irányuló korábbi döntés felülvizsgálatában érdekelt szakmai és társadalmi szervezetek, a társadalom széles rétege csakis ezen keresztül ismerheti meg a vélemény alakításához szükséges információkat és indokokat. Csak ezek birtokában lehet egyéni döntéseket hozni az Alaptörvény P) cikkében foglalt, a jövő nemzedékek érdekeinek védelméért az állam mellett a „mindenkit” terhelő kötelezettség teljesítéséhez. Mindemellett pedig ez biztosíthatja, hogy a döntések ne csupán egyoldalú módon – jellemzően a beruházó érdekkörében készített feloldást indokoló szakvélemény alapján –, hanem széles szakmai és társadalmi konszenzuson alapuljanak.

A Nemzeti Fejlesztés 2030, Országos fejlesztési és területfejlesztési koncepció¹³ a kulturális örökségvédelem kapcsán éppen ezeket a követelményeket nevesíti, prioritásként meghatározva a társadalmi részvétel biztosítását, az állami kulturális örökségvédelmi intézményrendszer megerősítését, a kulturális örökségben rejlő fejlesztési potenciál kiaknázását, kulturális, műemléki érték alapú, integrált és innovatív városrehabilitáció feltételeinek megteremtését, a világörökség és világörökség várományos területek értékeinek megőrzését, hozzáférhetővé tételét, erősítését¹⁴. A Koncepció hazánk jövőképe¹⁵ tekintettel, illetőleg annak elérése érdekében határoz meg átfogó, valamint specifikus célkitűzéseket.¹⁶ Az Országgyűlés megerősíti, hogy „a Koncepcióban foglalt alapelveket és stratégiai célkitűzéseket a jogalkotásban és a szakpolitikai stratégia- és programalkotásban folyamatosan érvényre kell juttatni.”¹⁷

Az Alkotmánybíróság a nemzeti stratégiák kapcsán kimondta, hogy „(a)z egyes stratégiák a közjogi szervezetszabályozó eszközök körébe tartoznak, ennek megfelelően a kibocsátót kötik, ugyanakkor azonban a közép- és hosszú távú tervezés és kiszámítható jogalkotás olyan szakmai kiindulópontjai is egyben, melyek figyelembe vétele az elővigyázatosság és a megelőzés elveire is tekintettel különösen fontos az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdésében nevesített, a nemzet közös örökségének körébe tartozó elemek esetében. Ennek megfelelően ezen szakmai tartalmú stratégiák figyelmen kívül hagyása valamely jogszabályváltozás alaptörvény-ellenességének vizsgálata során külön is értékelendő a nemzet közös örökségét érintő, és az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése szerint a jövő nemzedékek számára is megőrzendő szabályozási tárgyak esetében.”¹⁸

A közelmúlt közfigyelmet kapott beruházásai és a műemléki, illetve a helyi építészeti oltalmak feloldása kapcsán¹⁹ alapvető kérdésként merül fel, hogy a védettségek megszüntetése mennyiben áll összhangban a hosszú távú stratégiákkal, illetve mennyiben segíti vagy hátráltatja a fentebb részletezett alkotmányos követelmény fokozott érvényesítését, illetve az állam alkotmányos felelősségét és kötelezettségeinek teljesítését, valamint mindennek nyomon követhetőségét. Ezek ugyanis az alkotmányos garanciák olyan minimális zsinórmértékei, melyek objektív szempontrendszer alapján egységesen és nem ad hoc jelleggel

¹³ 1/2014. (I. 3.) OGY határozat a Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióról (Koncepció).

¹⁴ Koncepció 3. cím Szak- és területpolitikai fejlesztési irányok, 3.6.4.1. alcím a kulturális örökségvédelemről.

¹⁵ Hazánk 2030-ra Kelet-Közép Európa gazdasági és szellemi központjává válik, Koncepció preambulum.

¹⁶ Koncepció 4. és 5. pontjai.

¹⁷ Koncepció 2. a) alpontja.

¹⁸ 13/2018. (IX.14.) AB határozat [40] bekezdése.

¹⁹ Lásd a [jövő nemzedékek szószólójának figyelemfelhívását a védett helyi építészeti értékek kapcsán](#).

érvényesítendőek, alkalmanként egy adott beruházáshoz igazodóan, esetenként mérlegelve, hogy mely érték tartozik a kiemelt oltalmat élvező nemzeti közös örökség körébe és mely nem.²⁰

E tekintetben is megfelel a kulturális örökség védelme a természeti környezet védelmével kapcsolatban körvonalazható feltételeknek; hiszen mindkettő rendszert alkot, s a rendszer elemei egymással egységben és kölcsönhatásban érvényesülnek. Egy ökoszisztémában az azt alkotó részeknek meghatározott szerepe van és egy-egy elem kivétele óhatatlanul és visszafordíthatatlanul megváltoztatja az Egész működését. A nemzet közös örökségének tekintetében (is) szükség van az egységes szemléletre, melynek hiánya és az indokolatlan „kivételek”²¹ hatással vannak az ahhoz kapcsolódó valamennyi nemzeti értékre és érintik közös emlékezetünket, erodálhatják nemzeti identitásunkat, így az Alaptörvény Nemzeti Hitvallásában rögzített „*a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között*” meglévő szövetség tiszteletben tartását és megőrzését is.

Budapest, 2020. december

Dr. Bándi Gyula

²⁰ Az ún. „régí” Athéni Karta, melyet a Modern Építészet Nemzetközi Kongresszusán alkottak 1931-ben, a „*nemzetek történeti, művészeti és tudományos értékeinek védelmével kapcsolatos törvényeivel*” foglalkozva egyértelműen leszögezi, hogy az a „*magánérdekekkel szemben a közösség jogait támogatja.*”

²¹ „*(M)inden kivétel, amely az általános szabályoktól való eltérés megengedésével enyhíti a szabályokat, magában hordozza a környezet védelmére létrejött rendszer egésze gyengítésének veszélyét.*” Lásd bővebben az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek 2019. évi beszámolójában a 130. oldalon.

ICOMOS MNBE a Youtube-on:

<https://www.youtube.com/channel/UCBqPuxHxjYwfQ8cRUMg303A>

Műemléki Világnap 2021

on-line konferencia 2021. április 18-án

Egy évvel korábban még gondolni sem mertünk arra, hogy a Műemléki Világnapot 2021-ben sem tudjuk hagyományainknak megfelelően megünnepelni. Sajnos ez évben is rendkívüli megemlékezést tartottunk, az internet segítségével vonhattuk be az érdeklődőket a programba. Az esemény itt érhető el: <https://www.youtube.com/watch?v=nMLYI53n1rY>

A megszokott rendnek megfelelően próbáltuk rendezvényünket megszervezni. A köszöntők után a 2021-ben ICOMOS-díjjal elismert helyreállításokat és a Példaadó Műemlékgondozási Díjjal elismert helyszíneket, programokat mutattuk be. Amint a járványhelyzet lehetővé teszi, külön rendezvény alkalmával adjuk át a díjakat.

A világnapi rendezvényen mutattuk be az ICOMOS-díjas alkotásokat ismertető, most megjelent harmadik kötetet. A legújabb kiadványban a 2017-2021 között díjazott helyreállítások szerepelnek.

A Műemléki Világnap ünnepi programjához szakmai konferencia is kapcsolódik. A kötöttségek miatt nem adódott lehetőség a megszokott félnapos program megszervezésére, de egy kerekasztal beszélgetésen a ma aktuális műemlékvédelmi kérdéseket beszélhettük meg vendégeinkkel. Elismert jeles művészettörténész, urbanista, építész gondolatait, meglátásait ismerhettük meg, akik a műemlékvédelem összetett tudományán belül három fontos szakterületet képviselnek. Ezúton is köszönjük Haris Andrea művészettörténésznek (elnök, RÉKE), Körmendy Imre urbanistának (örökös elnök MUT) és Fejérdy Tamás építésznek (tisztelt elnök ICOMOS MNB), hogy megosztották velünk gondolataikat a műemlékvédelem aktuális kérdéseiről.

Korábbi programjaink mellett a 2021-es világnapi események is megtekinthetők honlapunkon.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Díjbizottság javaslatára

ICOMOS díjjal ismeri el

a bajnai Sándor-Metternich-kastély helyreállítását

a szakszerű és gondos felújításáért, képzőművészeti értékeinek restaurálásáért és az épülethez illő közösségi hasznosításáért.

Az emeletes, több periódusban felépült és átalakított barokk kastélyt és melléképületeit a 19. század harmincas éveiben Sándor Móric alakította át Hild József tervei szerint klasszicista stílusban. A II. világháború után funkcióját nem találta meg, rövid ideig szükséglakások, és a helyi TSZ gépállomása működött benne. Karbantartás hiányában erősen pusztult az épület. A kastélypark is sérült, a '60-as évektől országút szeli ketté. Állagmegóvási munkák csak az 1970-es években kezdődtek, közel tízévente elvégezve a legszükségesebb beavatkozásokat. Idővel sor került statikai megerősítésére és a homlokzat felújítására is, de az épület mindvégig használaton kívül maradt.

A Nemzeti Kastélyprogram lehetőséget adott arra, hogy első ütemben elkészüljön a palota műemléki értékeinek bemutatása, a főépület és a mellékszárnyak egy részének felújítása, a díszudvar, továbbá a park teljes területén a sétányok részleges helyreállítása.

Elkészült a feltárt barokk és klasszicista kifestések, ornamentikák és belső nyílászárók restaurálása, az Etrusk-, a Raffaello-terem és a kő lépcsőház helyreállítása. A Raffaello-terem gombafertőzés miatt évtizedekkel ezelőtt leválasztott mennyezeti freskója is visszakerülhetett eredeti helyére.

A helyreállított belső terek anyaghasználata igényes: a földszinten az eredeti kőpadlók visszaállítása, az emeleten táblás parketták és keményfa padlók készültek. A belső terekben a szakági tervezők munkája összehangolt, a fedrácok, végpontok és biztonságtechnikai eszközök igyekeznek belesimulni az enteriőrbe.

Harmonikus és hiteles összképet láthatunk: váltakozva a részleges restaurálás, kiegészítés, helyenként rekonstrukció, míg másutt a helyreállítás nélküli megőrzés, mely a folytatás lehetőségét is magában hordozza. Reméljük hamarosan a látogatók előtt is megnyithatja kapuit a kastély.

Építető:	NÖF, Nemzeti Örökségvédelmi és Fejlesztési Nonprofit Kft.
Építésztervező:	Erő Zoltán; belsőépítész: Szilágyi Klára (Palatium Stúdió Kft)
Kutatók:	Mezey Alice, Businé Benkhard Lilla, Horogszegi Tamás, Galamb Zsuzsa
Restaurátorok:	Boromissza Péter Győri Lajos, Osgyáni Vilmos, Illa Gyula, Papp Kinga
Kivitelező:	Pharos '95 Kft.
Műemléki felügyelő:	Varga Márta

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Díjbizottság javaslatára

ICOMOS díjjal ismeri el

a sümegi Ramassetter-ház helyreállítását és hasznosítását

A munkák a helyi szakemberek, vállalkozók és döntéshozók példás összefogásával történtek, és a méltóképpen restaurált épület fontos szerepet tölthet be a városba látogatók és helybéliek számára egyaránt.

A ferences és a plébániatemplom összekötő főutca mentén álló épület mai formájában egy XIX. századi jellegzetes földszintes kisvárosi polgárház, mely korábbi épületrészeket is magában foglal.

A legutóbbi évtizedek kihasználatlansága révén az épület mind környezetéhez, mind jelentőségéhez mérten méltatlan állapotba süllyedt. Az épület revitalizációjához az anyagi alapot példa értékű módon a város önkormányzatának képviselőtestülete teremtette meg azzal, hogy éveken keresztül felajánlották tiszteletdíjukat az épület megmentésére. Az így rendelkezésre álló összeget pályázati forrásokkal kiegészítve, összefogva a város vállalkozóival és muzeológusaival vált lehetővé a város híres szülőltje, a sümegi oktatás megteremtője, az egykori polgármester, Ramassetter Vince szülőházának a megújítása.

Az éveken át tartó előkészítés és kivitelezés során a művészettörténeti és restaurátori kutatás számos értéket tárt fel. Az utólagos hozzátoldások elbontásával helyreállt az épület tömege, az alaprajzi változtatások követték az épület eredeti térrendszerét. Az épületszerkezetek közül restaurálásra kerültek az utcai homlokzat értékes ablakai és bejárati kapuja. A felújítás során számos, az épület gazdag történetére utaló fragmentum került bemutatásra: a folyosón üvegpadló alatt látható az eredeti padlóburkolat, a megtalált töredékes formában restaurálták a boltozatos szobák falfestéseit és a kályhák folyosóra nyíló fűtőnyílásait.

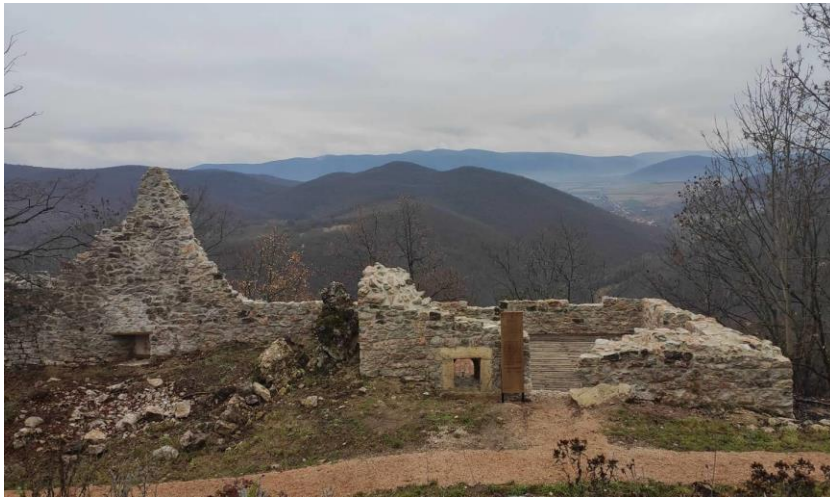
A felújítás során a műemléki értékek hiteles megőrzését szem előtt tartó „konzerválni és nem rekonstruálni” szemléletet követték, ezáltal egy polgárház gazdag, sokrétű története bontakozik ki a látogató előtt. Ramassetter Vince képfestő családból származott, iskolákat is alapító polgármestersége mellett sikeres szőlősgazdává és borkereskedővé is vált; az épület kiállításain ezt a történetet is megismerhetik a látogatók. A ház egyúttal a városba látogatók tájékoztató központjaként is működik, amely felhívja a figyelmet a környék látnivalóira és szálláshelyeire.

Tulajdonos, építtető:	Sümeg város önkormányzata
Tervező:	Dencs Tibor – Séma Műszaki Iroda
Kutató:	Veöreös András
Festőrestaurátor:	B. Juhász Györgyi, Lángi József, Szalay György
Kivitelező:	Sümegi Közszolgáltató Kft.
Műemlék-felügyelő:	Bódis Péter

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Díjbizottság javaslatára

ICOMOS díjjal ismeri el

a szögligeti Szádvár romjainak konzerválását és bemutatását

A beavatkozás nemcsak a vár biztonságos, tanulságos és élményszerű látogatását teszi lehetővé, de megőrzi a rom és természet érzékeny egyensúlyát összhangban a rom történeti és turisztikai jelentőségével.

A legnagyobb alapterületű hegyi várként számontartott Szádvár a világörökségi státuszú Aggteleki Nemzeti Park területén, az országos kék túra mentén áll a Szögliget feletti várhegy fennsíkján. Története hasonló sok más várunkhoz: a tatárjárás után kezdett épülni, fénykorát a 15-17. században élte, majd rommá vált.

A jelenlegi helyreállítás előzménye a Szádvárért Baráti Kör tevékenysége. Tagjai 2006-ban kezdték meg a benőtt romok kitisztítását és több bástya és falszakasz állagmegóvását szakértők segítségével. A munkák jelentősen felgyorsulhattak a Nemzeti Várprogram hatására: sor került a szükséges kutatásokra, a helyreállítás tervezésére, majd az állagmegóvásra és rombemutatóra.

A beavatkozás célul tűzte ki a maradványok romként való megőrzését, a táj és a rom már évszázadok óta tartó együttélésének megtartását. A természeti környezet megóvása érdekében csak a romokat közvetlenül veszélyeztető fákat vágták ki, hogy megmaradjon a romterület ligetes jellege. A falak stabilizálása 440 m-es hosszon történt meg. A bemutatás érdekében biztonságos látogatói útvonalat hoztak létre. Ennek fogadópontja az eddig elhagyatott alsóvár, ahol tölgyfa-gyilokjáró is készült a falkorona és lombkorona magasságában. A felsővárba az történeti teherfelvonó nyomvonalán juthat fel a látogató. A látogatók élményét, kényelmét és tájékoztatását kilátó- és pihenőhelyek, egyedi tervezésű padok és információs táblák szolgálják. A vár teljesebb megismerése, valamint a töredékek megőrzése érdekében kőtár is készült. Az új beavatkozások uralkodó anyaga a tölgyfa, ami tartós és egyben hagyományos megoldás. Az egységes arculatú építészeti hangvétel kortárs, ugyanakkor nemcsak a középkori megoldásokra utal, hanem a jól bevált, 20. századi, a bakancsos turisták által is igen kedvelt, „természetbarát” rombemutatókra is. Ez a hozzáállás nemcsak olcsóbb, de arányos a rom adottságaival. Így a beavatkozás elkerüli mindazt, ami a manapság divatos rekonstrukciókat jellemzi: a turisztikai vonzerő túlzott fejlesztését, a tömegigényeknek való elvtelen megfelelést, és a műemlékvédelem etikai szabályainak csorbulását.

Kezelő:	Északerdő Erdőgazdasági Zrt., Miskolc
Építető:	NÓF Nonprofit Kft.
Projektmenedzser:	Kincses Zoltán
Régész, kutató:	Gál Viktor
Tervező:	Kelemen Bálint, építészmérnök, Németh Zita, tájépítész
Kivitelező:	Salisbury Kft. Budaörs

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, a Díjbizottság javaslatára

ICOMOS díjjal ismeri el

a máriapócsi Szeplőtlen Szűz Mária római katolikus templom felújítását

a templom műemléki értékeivel összhangban lévő beavatkozás gondosságáért, a kutatók, tervezők, restaurátorok, kivitelezők és az építetők érzékeny, folyamatos együttműködéséért.

Máriapócscon két műemlék templom áll. A széles körben ismert barokk görög katolikus kegytemplom, és a kis középkori eredetű katolikus plébániatemplom, a mely a közelmúltig jelentéktelen külsejével nemigen vonta magára az odalátogatók figyelmét. A zömök, hasáb alakú torony mögött hatalmas ablakokkal áttört homlokzatú, azonos gerincmagasságú hajó és szentély artikulátlan tömege állt. Értékes múltjára csak a támpillérek, a szentély sokszögzáródású alaprajza, és a belsőben egy kis felületen látható Köpenyes Madonnát ábrázoló falkép utalt. A templom eredeti képeinek megváltoztatása több periódusban történt 19. 20. század során, végül 1977-1990-között. A téglából készült templom teljes körű, a külsőt és a belsőt magába foglaló felújítása e rendelkezésre álló pénzügyi források függvényében egy évtizeden át tartott. Ennek ellenére az egész folyamat a klasszikus műemléki szemlélet maximális szem előtt tartásával történt: forráskutatás, építéstörténeti falkutatás, restaurátor feltárás, régészet. Mivel a teljes körű helyszíni falkutatás több részletben történhetett, s a kivitelezés során is folyamatos volt, a tervező annak eredményeit figyelembe véve módosította a terveket, és ennek eredményeként visszanyerhette a templom a középkori külső jellegét, helyreállíthatták a tömeg és a belső tér eredeti hierarchiáját.

Az első fázisban a torony felújítására került sor. Az új toronysisakkal és a két felső szinten visszaállított gótikus ikerablakokkal a toronytest már optikailag karcsúbb hatást keltett.

A második ütemben további műszaki és esztétikai problémák megoldása történt. A feltárt nyomok alapján a hajó falainak megmagasításával, a hajó és a szentély közötti oromfal visszaépítésével, a tetők hajlásszögének növelésével már egy egészen más, lépcsőzetesen tagolt tömegű épület született. A torony és a templomtest közötti lépték, arány is harmonikussá vált.

A homlokzatokon elfalazott résablakokat kibontották, illetve az előkerült nyomok alapján rekonstruálták, a déli bejárat visszakerült eredeti helyére, pontos részletképzéseinek hiányában semleges megjelenéssel. Visszaállt a középkori nyílásrendszer.

A falambériás lábazatú belső összkép igen vegyes volt, ahogy a közösség lehetőségei megengedték úgy változott, oltárképek sem voltak. A megemelt hajófüdémnek köszönhetően tágasabb tér teljesen átalakult. Ma kevesebb berendezési tárgyat tartalmaz, mégis sokkal gazdagabb, mint korábban. A falazat egyenetlenségeit követő fehérre

meszelt falakon a restaurátori kutatás nyomán előkerült újabb felfestés töredékek utalnak az egykori gazdag középkori belsőre. A Köpenyes Madonna festés-töredék is az új környezetben sokkal nagyobb hangsúlyt kap. A padozattól a mennyezetig, boltozatig fehérre hangolt, minimalista stílusú belső térbe az új liturgikus teret a templom plébánosával közösen tervezték meg. A szentélybe új oltár, menza, tabernákulum, papi szék, ministráns pad és ambó készült. A főoltár egy új nyers színű, finom megformálású Szűz Máriát ábrázoló faszobrot kapott.

A pár évtizede készült szögletes formájú, modern padok fehér színre festve tökéletesen illeszkednek ebbe a visszafogott világba. Az oldalfalak enyhén egyenetlen felületére vetülő fény, a natúr fa, vagy festett berendezés összehangolt különbözősége nyugodt, harmonikus összhatást kelt, melyet az ülőpárnák bordó színe változatossá tesz. A diadalív két oldalára készült fekete-arany képekre osztott táblákkal egy-egy szárnyasoltár-szerű kálváriaszekrény, amely teljessé teszi az esztétikai és spirituális hatást.

A máriapócsi római katolikus templom helyreállítása megérdemelten kap ICOMOS-díjat.

Tulajdonos:	Római Katolikus Egyházközség, Pócspetri plébánia (Plébános: Szenes István)
Építésztervezők:	Wittinger Zoltán, (Hild Csorba Bernadett)
Belsőépítész:	volt Stella-Team Bt, jelenleg: Creaxia Bt.
Vezető belsőépítész tervező:	Wittinger Zoltán
Statikus:	dr. Vándor András
Gépészet:	Laskai Zoltán, (EN-EN Stúdió'93 Kft.)
Épületvillamosság:	Bárány Pál, (Bárányterv Kft.)
Műemléki épületkutatás:	Juan-Alberto Cabello, Németh Péter, Simon Zoltán
Restaurátor kutatás, kivitelezés:	Pintér Attila, Kisterenyei Ervin
Régészeti kutatás:	Jakab Attila
Műemlék-felügyelő:	Mészárosné Tarr Erzsébet
Kivitelező:	Zombor és Társai Kft. – Zombor Szabolcs

ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság, a Díjbizottság javaslatára,

Példaadó Műemlékgondozásért Díjjal ismeri el

Déri Péter plébánost

több évtizedes, kitartó, szakszerű műemlékvédő tevékenységéért a rábízott templomok gondozásáért, a szakszerű és alapos helyreállítások megszervezéséért.

Déri Péter a Szombathelyi Egyházmegye papja, jelenleg a Vas megyei Jánosháza plébánosa. A műemlékek iránti szeretete gyermekkorától jelen van, Lenti korabarokk temploma, majd a szombathelyi premontrei gimnázium és a belváros házai voltak az első épületek, ahol megérintette a régiség hangulata. Később a győri szemináriumban töltött évek alatt hazánk műemlékekben második leggazdagabb városa jelentette számára a mindennapi környezetet.

Tanulmányai befejezését követően nyilvánvaló volt számára, hogy a rá bízott épületek felújítása különös szakértelmet és nagy odafigyelést kíván. A miérttel kapcsolatban vallja: a felújítások célja, hogy „a települések nagy kincseit, a templomokat, amik évszázadok nyomait hordozzák magukon, meg tudjuk őrizni és óvni, hogy azok évszázadok múlva is mesélhessenek, hogy milyen volt a dicső és kevésbé dicső múlt. A műemlékek szakszerű felújítása fontos azért is, hogy minél többet tudjunk megmutatni a régi korok művészeti értékeiből.”

Szombathelyi kollégiumi elöljáróként a Brenner János Kollégium belső udvarának és pincéjének, a Vas megye aprófalvaiban eltöltött plébániai szolgálata során pedig a csehimindszenti, bérbaltavári, csehi, csipkerekai, mikosszéplaki, nagytilaji plébániatemplomok, valamint a nagytilaji hegyi kápolna szakszerű helyreállítása fűződik a nevéhez. Közülük jelentőségben a Mindszenty József bíboros, hercegprímás keresztelési és újmisési temploma, a csehimindszenti plébániatemplom emelkedik ki. Jelenleg a hosszúperesztegi plébániaépület, a karakói temető és a vashosszúfalui templom felújítása zajlik irányításával.

Déri Péter érdeme, hogy a felújításokhoz sikerült a pénzt is előteremtenie gyűjtésekkel, pályázatokkal. A felújítások során kiváló szakemberek bevonásával tudta az összhangot megteremtenie az épületeket használó közösség és a hatóság munkatársai között. A templomok felújításában Bakucz András építész és Nemes András művészettörténész segítette.

ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság, a Díjbizottság javaslatára,

Példaadó Műemlékgondozásért Díjjal ismeri el

a Nemzeti Örökség Intézetét

a Salgótarjáni utcai zsidó temető gondozásáért, a páratlan értékű síremlékek karbantartásáért és helyreállításáért, a teljes terület méltó állapotban tartásáért és a közönségnek való bemutatásáért.

Az örökkévalóságnak építeni – bár nemesnek tűnő emberi szándék – létünknek felismerésével el nem érhető magasság. A lehetőségeinken túlmutató idea megközelítése – és az elmúlásnak ideig-óráig ellent tartani kívánó szándék - azonban éppen emberi létünk lehetőségeinek megbecsülése szempontjából fontos. Miként az alkotók, úgy az alkotások is halandóak – ezért kiemelten fontos, hogy a gondoskodáson keresztül az élő múltat a jelen emlékezete számára megtartsuk. Ez jelenti a fizikai valójában megőrzést és a szellemi értelemben való gondozást is.

A Salgótarjáni utcai zsidó temető gondozásában elért eddigi eredményei és a fenntarthatóságot biztosító tervszerű megújítási program töretlen folytatásának reményében a példaadó műemlékgondozó díj elismerést idén a Nemzeti Örökség Intézet kapja. A 2013-ban létrehozott Intézet feladata a magyar nemzet szellemi örökségének a jelen és az eljövendő nemzedékek számára történő megőrzése és átadása, a nemzeti emlékezetpolitikát a fizikai és szellemi örökség gondozásával ellátni. A NÖRI 2016 óta felel az egységes nemzeti kultúra nagyjai számára örök nyughelyet biztosító temetőterület gondozásáért. A 145 évvel ezelőtt megnyitott sírkerület a történelem zivataros forgatagában 50 évre mély álomba merült, a természetesnek is vehető elmúlás jegyei jellemezték. 2002-ben épített és kulturális értékeire tekintettel műemlékké nyilvánították. És immár 5 éve tervszerű megújulása biztosított az intézet által, a szellemi örökösök és nemzetünk élő emlékezetének részeként. A kertészeti beavatkozásoknak köszönhetően egyensúly jött létre épített és növényi architektúra között – ez is természetszerű része annak az örökséggondozó munkának, melyet a terület teljes feltérképezés, a katalogizálás, a tudományos és ismerterjesztő kiadványok megjelentetése, az egyes sír építmények, de a hosszú kerítésfal rendezése is, vagy épp a megismertetés személyi feltételeinek és a digitális tartalmak fejlesztésének feladatai is kiegészítene. Megannyi kis eszköz az idea életben tartásának: az örökkévalóság számára építeni gondolat jelenvalóságának.

Az aquincumi helytartói palota kutatásáról és bemutatásáról

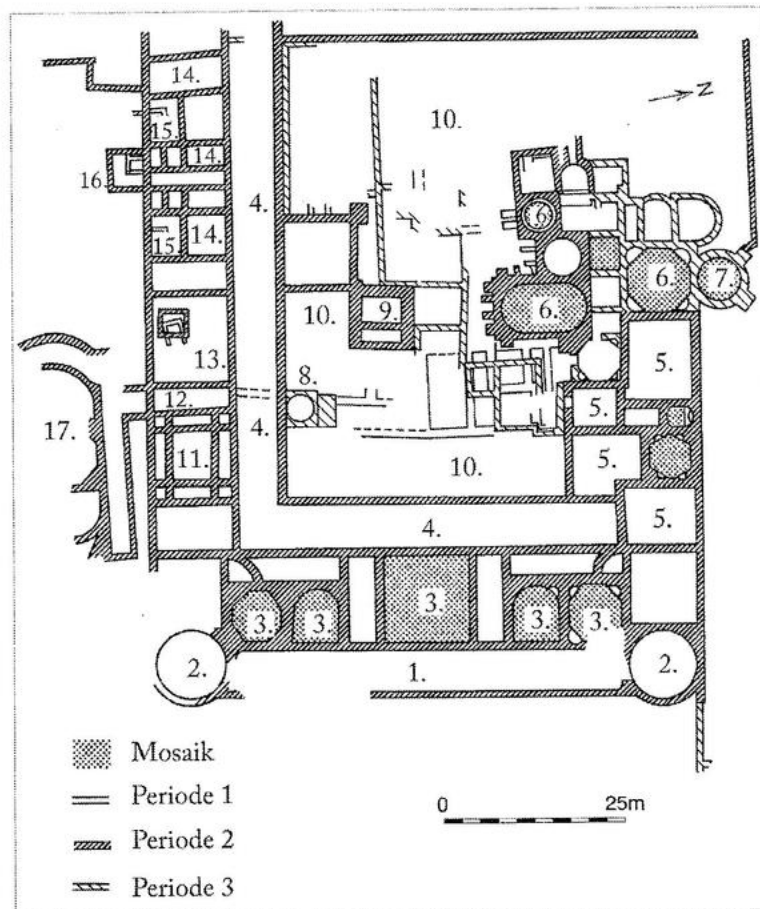
A Római Birodalom egységes világörökségi nevezését Visy Zsolt kezdeményezte 1999-ben, amit a Világörökségi Bizottság magáévá tett, mivel a három kontinensre és számos országra kiterjedő világörökségi helyszínek, újabban klaszternek, kiemelkedő kultúrpolitikai jelentőséget tulajdonított. A nevezési dokumentáció első változata 2011-ben készült el, és 2015-ben született meg a döntés a nevezés kidolgozására és benyújtására. A feladatra miniszteri biztosként Visy Zsolt kapott megbízást. Ekkor lépett életbe a nemzetközi sorozathelyszínekre kidolgozott új rendszer, aminek következtében a limes-nevezésben érintett 11 európai országnak egy tematikus tanulmányt kellett kidolgoznia a Római Birodalom teljes határvonalának világörökségi megalapozásáról. Ennek a 2017-ben elkészült tanulmánynak az alapján, amely nagyobb, több országon áthaladó határszakasz egységes nevezését írta elő, készült el 2018 januárjára a több, mint 2300 oldalas nevezési dokumentáció a Dunai Limes 1000 km-es nyugati szakaszáról, amelyet Németország, Ausztria, Szlovákia és Magyarország nevében hazánk nyújtott be. A nevezés helyszíni vizsgálata és értékelése 2018-ban lezajlott, az ICOMOS Panel által decemberben feltett kérdésekre és javaslatokra a négy ország a 2019. február végi határidőre – ismét Magyarország közvetítésével – megküldte válaszát. Az ICOMOS támogatta az új helyszín bejegyzését, de mivel 2019 elején Magyarország kivonta a helytartói palotát a nevezésből, a Bakuban tartott UNESCO Világörökségi Bizottsági ülésen bejelentette, az álláspontja alapján a Dunai Limes világörökségi nevezéséről nem lehet dönten.

Az aquincumi helytartói palota Magyarország legnevezetesebb védett római műemléke, ami értékének megfelelően szerepelt a Római Birodalom limese – Dunai limes 2018-ban benyújtott világörökségi nevezésben. Az Óbudai Hajógyár fejlesztése idején végzett ásatások csaknem teljes egészében feltárták a 120x120 méteres épületkomplexumot, amely legpompásabb formájában a Kr. u. 3. század elején épült ki. A feltárások során több mozaik és freskó is kiemelésre került, amelyek az Aquincumi Múzeumban nyertek elhelyezést. A Római Birodalom 48 provinciájában alig 5-6 helytartói palota ismert régészeti, többnyire részleges feltárások alapján. Európában csak Kölnben sikerült egy ilyen palota egy részét feltárni, Carnuntumban (Deutsch-Altenburg) pedig csak légifelvételen sikerült azonosítani. Az aquincumi palota európai viszonylatban az első helyen áll, rendkívüli jelentőségét az is erősíti, hogy nem történeti beépítettségű városrészben található, így kutatási, bemutatási feltételei kiválóak. A nagykiterjedésű palota földszintes oszlopcsarnokos főépülete a Hajógyári öbölre nézett, az épület két végén egy-egy emeletes torony hangsúlyozta a palota rangját. Nyugat felé nyúló szárnyai közül az északi egy többhelyiséges fürdő volt, a déliben pedig gazdasági rendeltetésű helyiségek és egy szentély kaptak helyet. Az udvaron állt a császárkultusz szentélye. A nagyjából négyzetes épülettömböt kerítés és néhány további épület keretezte a nyugati oldalon. Terrazzo padlók, mozaikok borították a főépület, a lakoszobák, a fürdő és a belső folyosó padlóját, és ezek a helyiségek élénk színű mintás falfestést és stukkódíszítést is kaptak. Említésre méltó, hogy a palota keleti oldalán előkerültek a kikötő mólójának cölöpjei is, így az is rekonstruálható. A helytartói palotaegyüttesnek jelenleg öt nagyobb építési fázisát ismerjük a Kr.u. 2. század eleje és a 3. sz. utolsó harmada közt. Ezek közül a meghatározó, a főépület jellegzetes képét megadó korszak a Kr.u. 119-el kezdődő második periódus volt, a legteljesebb kiépítettség a 3. periódusban, a Kr.u. 3. sz. elején jött létre.

Az Óbudai sziget állami tulajdonú területének rekultivációja és sokoldalú, kulturális-, sport- és közcélú fejlesztése a helytartói palota ismételt és teljes feltárásával, a kiemelt építészeti és épület díszítőelemeinek visszahelyezésével és a palota bemutatásával számolt. A nagyszabású terv megvalósítását nehezíti, hogy a római járószint a jelenlegi legmagasabb árvízszint, 105,00 mBf. alatt, a jelenlegi felszín alatt mintegy 2 m-re van. Az árvízvédelmi koncepció kidolgozásához végzett vizsgálatok eredményeként kiderült, hogy a helytartói palotát és a környező római romterület egy 13 méter mély részfallal övezve lehet megnyugtatóan megóvni a betörő talajvíztől.

A helytartói palota ismételt kibontása, feltárása és dokumentálása az első feladat, amit az árvízvédelmi munkálatok után el kell végezni. A kutatások pontosan meghatározzák a palota építési fázisait, alaprajzi változásait, időrendjét. Ismert, hogy a mozaikok, freskó- és stukkódíszítések egy része ma is *in situ* állapotban van, mivel csak a nagyobb, összefüggő részeket emelték ki. Szerencsés módon igen nagy mennyiségű freskótöredék került elő az ásatások során, és az újabb feltárások további hasonló maradványokat eredményezhetnek. A déli folyosó freskóanyagát sikerült annyira összeállítani, hogy meg lehetett állapítani belmagasságát. Mivel a palota főépületéből is igen jelentős mennyiségű, feldolgozásra

váró freskóanyagot őriz az Aquincumi Múzeum, megvan a remény arra, hogy a főépület helyiségeinek a belmagasságát, és ezáltal az épület párkánymagasságát is meg lehet határozni. A termekbe visszakerülnek a kiemelt mozaikok és festészeti díszek.

A program második elemeként lehet megtervezni az újabb feltárások eredményeire támaszkodva a védelem és a bemutatás módját, ami a műemléki konzerválástól a részleges rekonstrukción keresztül a kubatúra-rekonstrukcióig tarthat. A konzerválás minden építészeti maradványra kiterjed, viszont mindenképpen le kell fedni a maradványokat, mivel sem a falcsonkokat, de különösen nem a mozaikokat és a festett vakolatrészeket, stukkó díszeket nem lehet kitenni az időjárás viszontagságainak. A lefedés alapvetően két módon történhet. Az egyik egyfajta sátorkonstrukció, aminek a letámasztási pontjai nem érintenek műemléki részeket. Elvben ugyanez az eredmény elérhető egy olyan „vitrin”-nel is, ami az egész védendő területet magában foglalja. A másik lehetőség a rekonstrukció, de mivel nem ismerjük a palota pontos méreteit, kinézetét, hiteles rekonstrukció nem készíthető. Ez például a Budavári Palotaegyüttesel szemben, ahol az eredeti állapot minden részlete dokumentált, kizárja a korhű rekonstrukció készítését. A rekonstrukció lehetséges módja a kubatúra-rekonstrukció, amikor a műemléki szabályokkal (Velencei Karta, 1964) összeegyeztethető módon az eredetitől eltérő, jól megkülönböztethető módon úgy épül meg a palota a kutatási és összehasonlító vizsgálatoknak leginkább megfelelő módon, hogy letámasztási pontjaival nem sérti meg az eredeti falszövetet. Az egyik vagy másik elvet követően elkészített zárt térbe visszahelyezhetők a mozaikok és egyéb épületdíszek, és ha sikerül meghatározni a palota belmagasságát, hiteles tereket lehet kialakítani. Természetesen ez a kivételes, egyedi múzeumi tér csak emelt padlón haladva tekinthető meg. „Korhű rekonstrukció” az eredeti épület lényegi részleteinek ismerethiánya miatt nem képzelhető el, tehát a maradványokon nem építhető meg, csak egy másik helyen.

Visy Zsolt

FIATAL MŰEMLÉKVÉDŐK FÓRUMA 2021

Kedves tagtársaink és barátaink!

Nagy örömmel tájékoztatunk mindenkit hogy megjelent a Fialal Műemlékvédők Fóruma tanulmánykötet.

Továbbra is tervezzük a fórum - konferencia megtartását, amint az egészségügyi helyzet és a szabályok ezt lehetővé teszik, hiszen a fórumunk egyik legfontosabb célja a tapasztalatok kölcsönös átadása, amit leghatékonyabban (= csak) a személyes találkozások során lehet megvalósítani.

A konferenciakötet anyaga megnyitható, megosztható, nyomtatható és letölthető az alábbi linken:

<https://onedrive.live.com/?authkey=%21AsXWGqjBdZfuWx4&cid=9E7406DFD19EEE92&id=9E7406DFD19EEE92%211768&parId=9E7406DFD19EEE92%211550&o=OneUp>

Veöreös András

**Elhunyt Bajusz István
(1954 -2021)**

Bajusz István a romániai, azon belül az erdélyi régészet meghatározó személyisége volt, aki szívós kitartással és határtalan szorgalommal dolgozott múzeumban, ásatáson, egyetemen és a szakmai közéletben. Annak a régészeti iskolának az örököse és a hosszú elnyomás utáni felvirágoztatója, amelynek a 20. század első évtizedeiben Pósta Béla volt az alapítója, Buday Árpád, Roska Márton, Banner János, Kovács István, Ferenczi Sándor, Herepei János a tovább vivői. 1940-1944 között László Gyula és Paulovics István szervezte újjá a Kolozsvári Egyetem régészeti képzését, amelynek Székely Zoltán, Ferenczi István, Ferenczi Géza, majd László Attila és a nemrég elhunyt Németi János voltak a képviselői.

A kolozsvári egyetem történelem-filozófia szakját elvégző Bajusz István nem véletlenül választotta a római kort fő kutatási irányának, hiszen a tordai múzeum alapítójának, a neves régész Táglás Istvánnak volt dédunokája, és szülőhelyének, Tordának a legnagyobb régészeti nevezetességével, a város fölötti fennsíkon fekvő legiotáborral, annak történetével és leleteivel már gyerekkorában megismerkedett. Tanulmányai befejeztével 1978-ban a zilahi múzeumban kezdte meg pályafutását, ahol előbb muzeológusként, majd főmuzeológusként, végül pedig tudományos kutatóként dolgozott 1995-ig. Tagja volt a 2004-ben megjelent Szilágy megye régészeti térképe munkálatainak, a porolissumi régészeti feltárásokban pedig kezdettől fogva folyamatosan részt vett. 1998-ban Amsterdamban megjelent könyvfejezetében összefoglalta Porolissum régészeti kutatási eredményeit. A 2003-ban Pécsen rendezett XIX. Nemzetközi Limeskongresszuson a porolissumi amfiteátrum ásatási eredményeit dolgozta föl.

A politikai fordulat után, egy 1993-as döntés nyomán részlegesen újraindulhatott a Babeş-Bolyai Egyetemen a magyar nyelvű képzés, amelynek ókortörténeti és régészeti vezetője Bodor András professzor (1915-1999) lett (az 1997 őszen tartott előadásomat úgy vezette be az egyetemi hallgatónak, hogy „jegyezzék meg a mai napot, mert 40 év után ez az első, magyarországi kutató által magyar nyelven tartott előadás ezen az egyetemen). Létrejött a kolozsvári egyetem magyar tagozata, és annak keretében előbb a magyar nyelvű történelem, majd 1998-ban a régészeti szakképzés is újra megindult. Bajusz István 1995-ben kapott meghívást a képzés vezetésére, ami 1998 őszen indult meg a Pécsi Tudományegyetem oktatóinak, Vaday Andreának, Paszternák Istvánnak és e sorok írójának a részvételével. A római művelődéstörténet és régészet oktatására több egyetemi jegyzetet írt, 2000-ben pedig Nicolae Gudea professzor irányítása mellett elnyerte doktori fokozatát.

Számos hazai és nemzetközi programban vett részt, többnek a vezetőjeként. Ilyenek a porolissumi ásatások mellett a római Dacia életére vonatkozó kutatások vagy a Csíki medence régészeti topográfiájának az elkészítése. Külön szeretettel és igyekezettel írt Téglás Istvánról, illetve állította össze és adta ki neves rokona régészeti és néprajzi jegyzeteit.

Az 1999-ben alapított Pósta Béla Egyesület igazgatója lett, a 2003-tól 2013-ig évente megrendezett Erdélyi Magyar Régészeti Konferencia-sorozat lelke és vezetője volt. 2000 óta a Magyar Tudományos Akadémia köztudományi tagja, tevékenységét elsősorban a Debreceni Akadémiai Bizottságon belül fejti ki. Ugyanott oktatott a Debreceni Tudományegyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolájában. A tudományos világ elismerését hazai és nemzetközi konferenciákon tartott előadásaival, számos, változatos témájú, a római régészeti anyag teljes egészét felölelő publikációival, egyetemi oktatói tevékenységével és tudományszervező tevékenységével érdemelte ki. Széleskörű tudományos érdeklődésébe a régi harangok, a szilágysági református egyházak uralmi edényei és neves örmény botanikusok gyaránt belefértek.

Eredményes munkájáért számos romániai és magyar kitüntetésben részesült, 60 éves születésnapján tanulmánykötettel tisztelegtek előtte erdélyi és a magyarországi kollégái. 2004-ben megkapta a kulturális érdemérmét, 2006-ban a Petri Mór díjat, 2007-ben az „*opera omnia*”- díjat, 2008-ban pedig a Mikó Imre díjat. Munkássága Magyarországon is széles körű megbecsülésnek örvendett, így nem véletlen, hogy 2006-ban elnyerte a Schönvisner díjat, 2012-ben pedig a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat levelező tagja lett. Az e díjra való ajánlásomat a következő mondatokkal zártam: „Most, hogy gazdag munkássága, tudományos tevékenysége elismeréseként a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat levelező tagjai sorába választja, csak egyet kívánhatok. Ezután is olyan eredményességgel és hatékonysággal működjön és dolgozzon az erdélyi régészet felvirágoztatásán Bajusz István, mint eddig, nevelje az újabb régész generációkat, és levelező tagságán keresztül hozza még közelebb egymáshoz az erdélyi és magyarországi régészeket, régészeti szervezeteket!” Ezen dolgozott fáradhatatlanul és eredményesen mindaddig, amikoris a sors váratlanul tragikus véget vetett szereteágazó munkásságának, életének.

Requiescat in pace!

Visy Zsolt

Elhunyt Sisa Béla (1942 -2021)

2021. április 27-én elhunyt Sisa Béla Kós Károly- és Ybl Miklós-díjas építész kollégánk, a népi műemlékvédelem ismert szaktekintélye, ikonikus alakja.

Nevéhez több mint száz műemlék helyreállítása és jelentős szakirodalmi tevékenység fűződik. Elkötelezett munkásságának eredményét Magyarország jelenlegi területén kívül Erdélyben és Felvidéken is számos épület őrzi. Szenvedélyes ügyszeretete számos civil támogatót is szerzett a népi építészet legszebb, legértékesebb emlékeinek megőrzéséhez.

Sisa Béla 1942. február 2-án Jászberényben született. Iskoláit szülővárosában és Budapesten végezte. 1960-ban fejezte be tanulmányait a budapesti Magasépítő Technikumban, a Budapesti Műszaki Egyetem műemlékvédelmi szakmérnöki képzését 1970-71-ben végezte el. Munkahelye 1968 óta változatlan maradt, bár az intézmény ezalatt többször nevet változtatott: az Országos Műemléki Felügyelőségnél kezdte építész tervezőként, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal Műemlékfelügyeleti Igazgatóságán a kezdeményezésére létrehozott Népi Építészeti Csoport, majd Osztály vezetője volt 2001-ig, azt követően a jogutód intézménynél, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalnál programigazgatóként dolgozott nyugdíjazásáig. Műemléki alkotó tevékenységet végző vállalkozását 1983-ban indította, alapítója volt a Népi Műemlékvédelemért Alapítványnak, és több mint 10 évig a Kulturális Örökségvédelmi Kerekasztal Közhasznú Egyesület elnöke.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának 1980-tól tagja, 1997 és 2002 között alelnöke, a Magyarországi Tájházak Szövetségének 2002 és 2009 között felügyelő bizottsági tagja.

Nevéhez fűződik számos tájházunk, kiemelkedő népi műemlékeink helyreállítása, kutatása, tervezése, még nagyobb számban felújításuk koordinálása, felügyelete. Kitartó munkájának eredményeképp a végsőkig életben tartotta e sérülékeny emlékanyag támogatási rendszerét, amely hosszú időn keresztül biztosította fennmaradásukat. Fontosnak tartotta az újabb kutatások anyagi segítségét is, amelyben helyet kaptak az egyetemi felmérőtáboroktól kezdve a határon túli örökségünk dokumentálásai. Hatalmas energiát fektetett a megmentett népi építészeti emlékek szakmai elfogadtatásába, megismertetésébe, amelynek érdekében önálló kötetein kívül számos cikket és tanulmányt jelentetett meg.

Magasszintű szakmai felkészültségét a népiek mellett számos, tervei alapján helyreállított egyházi, polgári épület bizonyítja. Békés megye műemlékeit bemutató két kötetes 1981-ben megjelent könyve máig tankönyvül szolgál több felsőfokú tanintézetben.

Szervezésében tanácskozások, konferenciák adhattak teret a szakmai töltekezésnek. Terveit kiállításokon ismerhette meg a közönség: országunkban mintegy 30 helyen, emellett Kolozsváron, Ploiestiben, Bukarestben, Bécsben, Sepsiszentgyörgyön, Tóketerebesen, Királyhelmeceken, Sepsiben, Rómában, Firenzében, Párizsban valamint Brüsszelben voltak láthatók.

Munkásságának elismerését számos kitüntetés jelzi: 1977-ben az Építőipar Kiváló Dolgozója, 1984-ben megkapta a Magyar Műemlékvédelemért díjat, 2003-ban Rábagyarmat község díszpolgárává választották, majd 2006-ban Kós Károly-díjjal jutalmazták a *népi építészeti örökség kutatásának, helyreállításának és gondozásának kiváló szakemberét, meghatározó egyéniségét*. 2013-ban a legrangosabb építészeti díjat, az Ybl-díjat adományozták számára a *népi építészet értékeinek megőrzéséért, fenntartásáért végzett sok évtizeden át tartó áldozatos munkájáért, valamint az építészettörténeti munkásságáért*. Ezen dolgozott fáradhatatlanul mindez ideig, amikor a sors váratlanul tragikus véget vetett sokrétű, kitartó munkásságának, életének.

Dobosné Antal Anna

Vízy László:

**Sisa Béla építész
1942 – 2021**

A magyar népi építészettől táltosa – néhány szubjektív gondolattal

Az egykori jász-kun főkapitány unokája nem tudós akadémikus, csak építész volt.

Sisa Béla építész a magyar műemlékvédelem „ikonikus alakja” amint Róla a gyászjelentésben Csutor Éva műemléki felügyelő megemlékezett.

Jászberény szülötte, a paraszti élet és építészeti megszállott művelője, aki építészeti pályafutását, célját a műemlékvédelemben találta meg: megőrizni az utókor számára azt, ami még megmaradt, és példaként állítani korunk emberei számára azt, hogy a természet és táj harmóniájának megóvása érdekében mit kell tennünk!

Szülföldjének üzenete - a jász-kun hagyomány megőrzése - korunk igazi kihívása itt Európában a Kárpát-medencében.

Az európai építészeti évezredes hagyományaiban éltünk, de munkájával bizonyította, hogy van itt más: Ő az, aki a magyar népi építészeti bővületében alkotott. Olyan építészeti őrzője, megőrzője volt, aki tudta, hogy a magyar népi építészeti kincse európai érték. Évtizedekig a magyar műemlékvédelem ügyét szolgálta a Hivatalban és később az ICOMOS népi építészeti csoportjában is.

Az európai gondolkodásban az antik, a román, a gótika és a reneszánsz-barokk világot a szecesszió zárja le, hogy utat adjon az évezredes építészeti fejlődést tagadó modernizmusnak. Számára a magyar múlt, az ezer éve keletről jött nép és annak építészete idegen, nem tudja saját eszközei közé besorolni. /Ezért bukott meg a szecesszió idején Lechner Ödön magyar építészete, amikor a nép művészetét emelte stílushordozóvá/. Ez még nem lenne baj, ha a történelmi tudással felvértezve mindezt tudomásul is vennék!

Miként Kodály Zoltán a magyarság sorsát a - keletről jött nép nyugaton - gondolattal jellemzi, ugyanakkor a tájba illő falut vizuálisan a „Sej, Nagyabonyban csak két torony látszik...” jellemzi. Az ősi többszázéves hagyományt korunk modernizációja zúzza szét, amikor a két torony jelképét a víztorony gömbje vagy gúlája töri meg. A hagyományos beépítést idegen metrikus szabályok zsákutcája váltja fel. Országunk építészetiének nagyobb része a falu. Őseink munkájának jelképes hordozója és csodás remekei a fatornyok (a harangtoronyok, amelyek élőknek üzenet, halottaknak búcsú), amit Hamvas Béla filozófusunk öt géniusza a Kárpát-medence magyar kultúrájáról és dr. Balogh Ilona művészettörténész tanulmánya jellemez. Bár a Kárpát-medence gyönyörű fatornyai a pusztításnak továbbra is ellenállnak. Ameddig lehet. Sisa Béla évtizedes gyűjtőmunkájának eredménye könyvalakban is megjelent, szemléletesen ábrázolva a Kárpát-medence fatornyait, megmutatva ezen alkotásokban milyen csodálatos és egységes építészeti keletkezett a Lajtától a Kelet-Kárpátokig. Nem cizellált és esztétizáló formakincs, amelyet nem itt kell keresni, hanem az itt élő népek kultúrájából eredő alkotó erő az, ami létrehozta, az a szigorú szerkesztési elv, amelynek semmi köze sincs a stílusok burjánzásához, mert a miénk immár ezer éve ugyanaz.

Sisa Béla építésztként könyvek írója és szerkesztője volt. Kultúránk különlegességei között: A Madárlány Erdélybe repült - szobor történetét kutatta – szerencsém volt, hogy könyvének illusztrátora lehettem.

Műemlékvédelmi kutatásainak példaértékű eredménye a Békés megye műemléki monográfiája (1981) volt - sok más megyei és fővárosi műemléki monográfia még napjainkban sem készült el. Európai szintű látásmódjára utal hivatásszerű szép gondolata:

„A népi építészet emlékeinek – nem úgy, mint a grand art épületeinek – nincs az európai kultúrához tartozó stílusuk.”

Tervező és irányító építészként több száz népi építészeti emlék megőrzése fűződik nevéhez. Számos elismerés és kitüntetés birtokosa (Kós Károly-díj, Ybl-díj, díszpolgárság stb.) Életművének összefoglaló kiállítási anyaga ma is megvan!

A magyar népi építészet reprezentáns kiállítását vittük a rokonnép, a mari-cseremiszi Volga-parti hazájába 2009-ben. Az ősi táltos hagyomány ott mai is él! Nem a harcos török, lovas szkíta nomád, hanem a szent erdőben összegyűlt békésen imádkozó nép.

Kiállítás 2009-ben mari-cseremiszi földön – a háttérben a magyar népi építészet tablói

Sisa Béla és a mari-cseremiszi táltos

Utunkról beszámolót tartottunk az Építéstudományi Egyesületben és az ICOMOS klubban, dr. Raisz Rózsa nyelvész főiskolai tanár előadásban a rokonság nyelvi eredetére kaptunk választ, amely múlt idők homályában mintegy ötezer év távlatára utal, amikor ősünk még együtt élhettek, találkozhattak ott a Volga-mentén, mint mi is ott, 2009-ben...

Kedves Béla, építész barátom! Nyugodj békében!

Reméljük munkánk nem volt hiábavaló,
inkább példa – a nagyobb pietással bíró utókor számára...

Tornyosul a MOL Campus... és a városkép-megőrzési kihívás Budapesten

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság jó időben (2016. őszén), már a szabályozási terv (célzott) módosításakor rámutatott arra, hogy az akkor még csak magas-házként említett (mai MOL torony) épület megépítése jelentős negatív hatással lesz a budapesti város-szilüettre, a világörökségi védelem-elismertség alatt álló Duna-parti látvány vizuális integritására. (Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság 2016. novemberi véleménye itt olvasható: <http://www.icomos.hu/index.php/hu/dokumentumok/hazai/nyilatkozatok/26-actual/nyilatkozatok/168-velemenyezes-a-budapest-xi-keruelet-lagymanyosi-oeboel-melletti-budapart-fejleszteshez-kapcsolodotszt-2015-es-frsz-modositasarol>)

Az ennek ellenére módosított szabályozás alapján engedélyezett, a technikai felépítményekkel együtt a fizikai valóságában végül majd nem 120 méter, hanem 143,65 (!) méter magas ház építése ugyan még korántsem fejeződött be, de mára már olyan mértékben előre haladott, hogy bárki megítélheti annak a hatását Budapest egyedülálló városképére. Számos nézőpontból, ahonnan nézve a történeti város természeti és építészeti összetevőinek megjelenését egyértelműen negatívan változtatja meg. (Amint az itt is tanulmányozható: <https://www.valaszonline.hu/2021/04/27/egy-korszak-vege-toronyhazas-varos-lett-budapest-pedig-ma-mar-a-hagyomanyos-latkep-a-kuriozum/>)

Az alábbi, a Fővárosi Településszerkezeti Terv (Tsz) és Fővárosi Rendezési Szabályzat (FrSz) módosítását előkészítő (2016. novemberi keltezésű) tervdokumentációban szereplő „látvány-megjelenítések” azt mutatják – a döntéshozókat meggyőzendő –, hogy mennyire nem lesz zavaró...

A Lánchíd pesti hídfőjétől...

Az Erzsébet hídról...

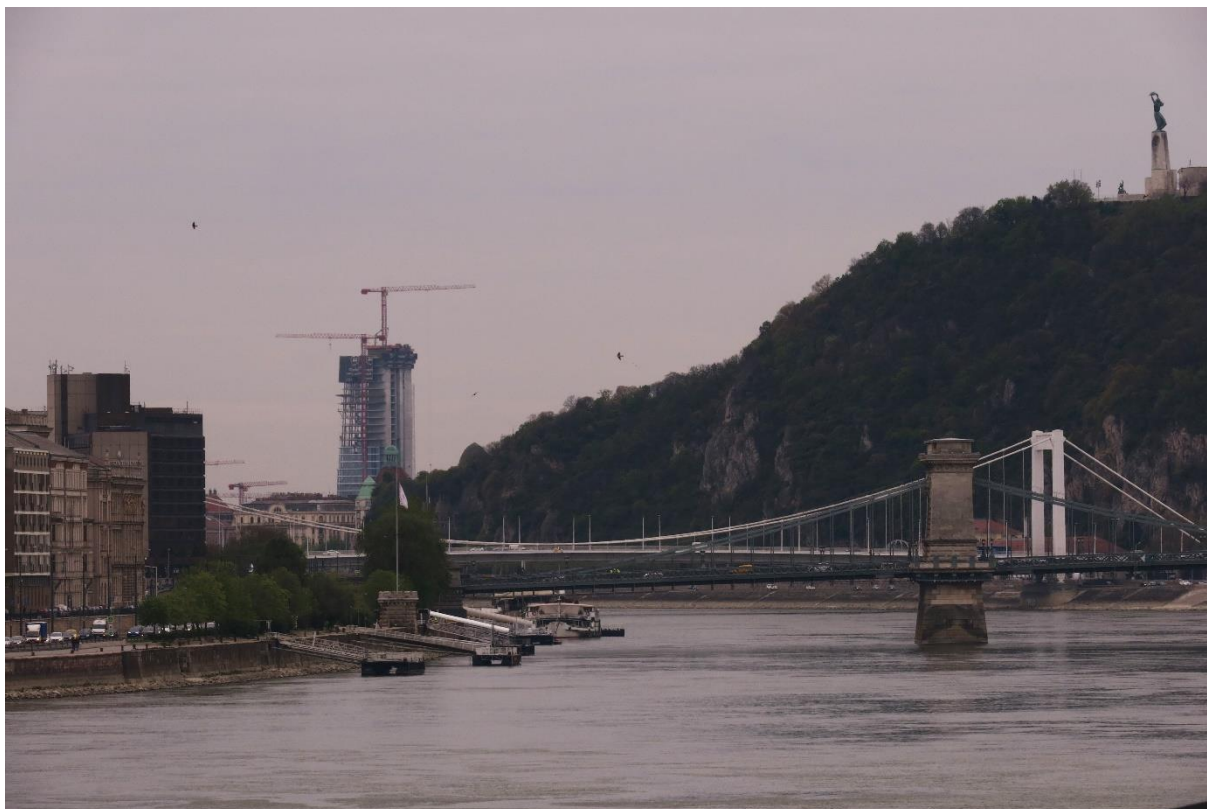

és a Margit hídról.

Ehhez képest a valóságban (ld. a hivatkozott írásban <https://www.valaszonline.hu/2021/04/27/egy-korszak-vege-toronyhazas-varos-lett-budapest-pedig-ma-mar-a-hagyomanyos-latkep-a-kuriozum/szereplő> és további) nemrégén készül fényképeken:

A Margit hídról...

Kicsit ráközelítve...

A Budai oldalról, dél felé nézve: nem lehet azt állítani, hogy nem látszik együtt a budapesti világörökségi helyszín fontos attribútumait jelentő hidakkal és Gellért hegygel.

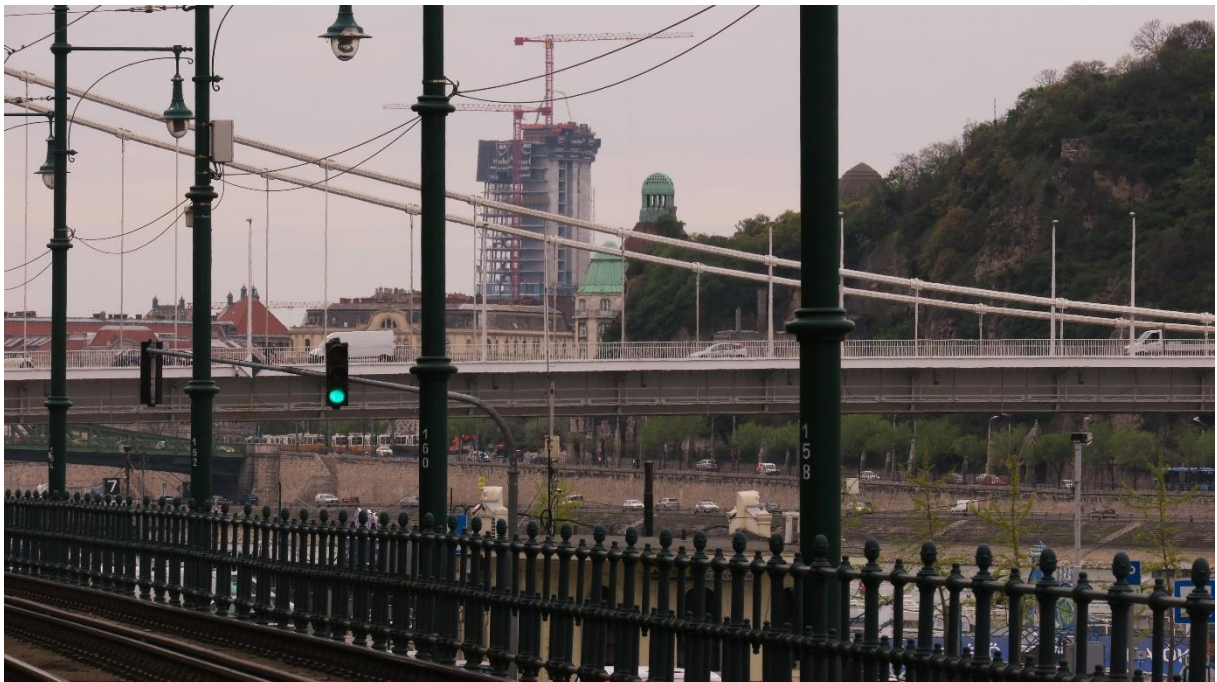

Az Erzsébet hídról...

A Budapest, III. kerületi Folyóka utcai lakóépületek előtti kilátópontról nézve még a bozót sem tudja kitakarni...

És a pesti oldalról, a rakpartról:

Fejérdy Tamás

**ICOMOS Híradó,
a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei**
Szerkesztőség: H-1113 Budapest, Daróczi út 1-3
Telefon: +36/1/2254966 +36/70/7090813
E-mail: secretariat@icomos.hu
Honlap: www.icomos.hu
Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága
Felelős kiadó: Dr. Nagy Gergely
Szerkesztő: Keller Annamária
HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott)
HU ISSN 2062-4972 (Online)

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság egyéni és jogi tagságával járó előnyök:
- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb.
- az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes belépésre jogosító tagsági kártya a világ számos múzeumba, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata